למר למעוטי כספים למר למעוטי פרדות. לריך לפרש למר ממעט כספים דוקא ומר ממעט פרדות דוקא אבל לפי ספריס דלא גרסינן[ב] ורמב"ם כספים משמע דעסקא לריך לומר למעוטי פרדות וכ"ש כספים ומיהו קשה אמאי נקט כלל יקב והא מכלל ופרט למר למעוטי כספים למר למעוטי פרדות ומר ממעט פרדות דוקא אבל לפי דגרסינן למר למעוטי כספים ולמר למעוטי פרדות והשתא לישנא קמייתא אפיר יקב דאי לא כתיב יקב לא הוה מרבינן לא כספים ולא פרדות דהוה ממעטינן מדומייהו מלמ וגורן[א] אבל השתא דכתיב למ וגורן ויקב הוי יקב כעין מיעוט אמר מיעוט ומיעוט אמר מיעוט מלמ[ג] לרבות לר"ש אמר לרבות פרדות דוקא דמשמע בגופייהו ולר"ל נ יעקב לרבות כספים דוקא דמשמע בעסקא: **מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה.** פי' בקונטרס המקדיש שדה אחוזה פודה בית זהב מומר שעוריס נכ' שקל כסף ואם לא פדאה ומכרה הגזבר לאחר (ג) כשיאפה מיד לוקח ביובל מתמלמת להכניס אבל אם לקחה בנו של המקדיש מיד הגזבר אינה יוצאה מידו ביובל להמתלת להכניס לכתיב ואם מכר את השדה לאיש אחר ולא לבן ול"ת אחמ"ל לא קאמר ליה[ה] אחלב דבן קודם לאח ו) ול"ל לא תמיד אלא הכהו לתיתנו אחא כלל ותיתנו בבן אבל נחלה איתא נמי כאח במקום שאין בן ובת[ז]:

חליפי עבודת כוכבים כא שקיל. ואין לומר טעמא משום גזירה לגומר השתא הוכר הדבר זה מלקו[ד] דאם כן אפילו אחו לרשותו נמי יהא מותר מהאי טעמא[ה][ו]:

[אלא מדרבנן גזירה שמא יחזור לסורו כו'. והשתא לא הוי מליפי עבודת כוכבים דחכמים לא תקנו לו ירושה כי אם בהיתר דהם גמרו ופ"ת אחר אמר רבי פדא[ח] דאמר קרא [4]ואף לאמתך תעשה כן הקישה הכתוב לנרצע מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אף אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת והאי לאמתך תעשה כן להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה [ט]לכדתניא ואף לאמתך תעשה כן [י]להעניק אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר [5]ואם אמר יאמר העבד [יא]ולא אמה העבריה[יב] הרי רציעה אמור הא מה אני מקיים ואף לאמתך תעשה כן להעניק א"כ נכתוב קרא לאמתך כן מאי תעשה שמעת מינה תרתי: [יג]הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת: נרצע דכתיב [6]ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם [ל]ולא את הבן ואת הבת נמכר לעובד כוכבים מנין אמר חזקיה אמר קרא [7]וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו[יד] אמר רבא דבר תורה [טו]עובד כוכבים יורש את אביו שנאמר וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאית ליה יורשים [יז]גר את העובד כוכבים אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן [יח]גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים [יט]גר יכול לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר אסור ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל אלא מדרבנן גזירה הוא דעבוד רבנן שמא יחזור לסורו ליבמה כי [כ]כשישרשתפו אסור [כא]עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים [כב]דתנן [כג]לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו [כד] [א] והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו [כה]נעכו"ם כאן

נעניו. פס מת הלמ: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין דעת חכמים נוחה עליהם במעשיו כלומר אין מחזיקין לו טובה שלא להכיריכו לכך: **ולידתו**

למעוטי כו'. נלע תימה מאי ברכך רבוע הוא וליכא הכל וכיון דליתרבי גדולי קרקע ובעלי חיים [ט] (כל שכן) כספים: **הכל לפי הברכה.** אם נתברך הבית בשבילו הרבה מוסיף על הענקו ואם לאו אל תפחות מן הכתוב: **עבד עברי עובד לא הבן.** אם את מלוניו עובד את בנו על מלאת שש או עד היובל הפוגעו בתוכם: **ואינו עובד לא הבת.** אם אין לו בן: **ולא ליורש.** שאר יורשין כגון הבת או האם: **יעבד.** מללא כתיב יעבדך: **שכן קם תחת אביו ליעדה.** שמייעד לאמה העבריה בכסף מקנתה ואין לריכה קידושין אחריס לכתיב (שמות כא) **ואם לבנו יעשנה: ולשדה אחוזה.** המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעוריס בחמשים שקל כסף [ל] ואם לא פדאה ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיובלה מיד לוקח ביובל מתמלמת להכניס אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יוצאה היימנו ביובל להמתלת להכניס דכי תניא בערכין (דף כה:) ואם לא יגאל את השדה[מ] בעליס ואם מכר את השדה גזבר לאחר ולא לבן או אינו נלע לאחר ולא לאח כשהוא אומר לך כי הוא מקנת עולם לו יהיה לאחר אבל לא לבן ומה לאח שאינו לריך לנחלת אב הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי: **מדרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ואינו לריך לבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלא מטעמא דאיכא הא פירכא הא לאו הכי אח עדיף ותיפוק לי דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקא נפקא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן: אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת: מנהני מילי אמר רבי פדא[מ] דאמר קרא [4]ואף לאמתך תעשה כן הקישה הכתוב לנרצע מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אף אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת והאי לאמתך תעשה כן להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה [ט]לכדתניא ואף לאמתך תעשה כן [י]להעניק אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר [5]ואם אמר יאמר העבד [יא]ולא אמה העבריה[יב] הרי רציעה אמור הא מה אני מקיים ואף לאמתך תעשה כן להעניק א"כ נכתוב קרא לאמתך כן מאי תעשה שמעת מינה תרתי: [יג]הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת: נרצע דכתיב [6]ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם [ל]ולא את הבן ואת הבת נמכר לעובד כוכבים מנין אמר חזקיה אמר קרא [7]וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו[יד] אמר רבא דבר תורה [טו]עובד כוכבים יורש את אביו שנאמר וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאית ליה יורשים [יז]גר את העובד כוכבים אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן [יח]גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים [יט]גר יכול לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר אסור ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל אלא מדרבנן גזירה הוא דעבוד רבנן שמא יחזור לסורו ליבמה כי [כ]כשישרשתפו אסור [כא]עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים [כב]דתנן [כג]לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו [כד] [א] והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו [כה]נעכו"ם כאן

ולא ליורש. מלמ שאר יורשין: **יעבד.** מללא כתיב יעבדך: **שכן קם תחת אביו ליעדה.** שמייעד לאמה העבריה בכסף מקנתה ואין לריכה קידושין אחריס לכתיב (שמות כא) **ואם לבנו יעשנה: ולשדה אחוזה.** המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעוריס בחמשים שקל כסף [ל] ואם לא פדאה ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיובלה מיד לוקח ביובל מתמלמת להכניס אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יוצאה היימנו ביובל להמתלת להכניס דכי תניא בערכין (דף כה:) ואם לא יגאל את השדה[מ] בעליס ואם מכר את השדה גזבר לאחר ולא לבן או אינו נלע לאחר ולא לאח כשהוא אומר לך כי הוא מקנת עולם לו יהיה לאחר אבל לא לבן ומה לאח שאינו לריך לנחלת אב הבן שכן קם תחת אחיו ליבום ולהוליא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי: **מדרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום.** בגימטריא: **אלא מעמא.** מאי מרבית לבן טפי מאח למיכא מאי פירכא דלכום יש יבום כו'. ומאני שדה אחוזה נמי מהאי פירכא דלכום יש יבום לא קיימא לן לרבויי בן טפי מאח להשתא לא בן כתיב בהליא ולא אח כתיב בהליא לכתיב בהליא משום דקם תחת אביו ליעדה לכתיב בהליא הוא דמרבינן להו ופרכינן עלה מדשדה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ומיבעי לשנויי עלה כלום יש יבום כו' [כ] הא אח יש בן אין יבום ואפ"ה לאמתך תעשה כן מיבעי ליה דאי כתיב בהליא יעלה בבן ויבום אתא לכתיב בהליא: **מה נרלע אינו עובד את הבן.** לכתיב (שמות כא) ועבדו לו ולא לבן: **להעניק.** בקרא לעליע מיעט כתיב הענק והדר כתיב לציעה וכתיב בתריה ולא לאמתך תעשה כן והשתא קאי: **את בן.** להקישא לאוליה אתא נכתוב ולא לאמתך כן מאי תעשה: **דבר תורה.** מדאיצטריך למעוטי עבד עברי: **משכחו לרשות גר אסור.** להאי פיסא דקאמרת אתא עבוד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר אסור ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל אלא מדרבנן גזירה הוא דעבוד רבנן שמא יחזור לסורו ליבמה כי [כ]כשישרשתפו אסור [כא]עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים [כב]דתנן [כג]לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו [כד] [א] והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו [כה]נעכו"ם כאן

עין משפט נר מצוה

קכג א ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה יד

קכד ג מיי' שם פ"ג הלכה יב סמג עשין פג:

קכה ד מיי' שם פ"ד הלכה ד:

קכו ה מיי' שם פ"ג הלכה ז:

קכז ו מיי' שם פ"ג הלכה יב:

קכח ז ח מיי' שם פ"ג הל' יג:

קכט ט י מיי' פ"ו מהל' נחלות הל' ט ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפג סעי' ג:

קל כ מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הל' ה [ופ"ג מהל' מלכות הל' כג] טוש"ע יו"ד סי' קמו סעיף ד:

לא ומיי' פ"ג מהל' מלכות הל' כג: **קלא** מ מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה י סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפג סעיף ג:

קלב נ טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ג:

תורה אור השלם

1. הָעֶבֶד הָעֹנֵק לוֹ מֵצַאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לוֹ: דברים טו יד
2. כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: דברים טו יב
3. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב
4. וְלָקְחָתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: דברים טו יז
5. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי: שמות כא ה
6. וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: שמות כא ו
7. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ

תום' ר"י הזקן

עם קונהו מחשב. עברי הנמכר לעובד כוכבים*. *הנדפס מכאן ואילך בד"ו שייך לדף כג, א (ובכת"י מתחיל כאן דף חדש, וכנראה אבד ההמשך).

מוסף רש"י

יכול נתברך בית בגללו מעניקים לו. דסכי כתיב קנין לשון נרכוך ס' פלוגתן תתן לו (ב"מ לא:). **דברה תורה כלשון בני אדם.** כי משמעו בני אדם ודיברה מורה כלשון בני אדם ולימא לגבי לגלוס (נדרים ג.). **שכן קם תחת אביו ליעדה.** שאם קנה אביו לאמה העבריה ומילה בה ליעדה לו מיעדה ואין לריך לקדשה בכסף אחר אלא מקודשת לו (ערכין כה:). **ליבום.** דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ואח אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו. ומשני כלום יש יבום ובו'. הש"ס בן אין יבום אלמא אפי' לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר לוותה ממנו (דשב"ם ב"ב קח:). **ותיפוק ליה דהכא תרתי.** ולמה לי למיבלי בלוס יש יבום (ערכין כה:). הכא מהאי יעליה ושדה אחוזה והכל מדלא יבום (דשב"ם ב"ב קח:). **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין למכמים נמת רוח ממעשיו אלא מרוח אף גוסל לסס שכועסין עליו (דשב"ם ב"ב קלג:).

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ותקנן רוח חכמים. נ"ב מצאנו סוף שניעית: (ו) תוס' ד"ה מרבה וכו' ומכרה הגזבר לאחר שוב אינו יכול לפדותה וכשיוצאה מיד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והתניא. ל"ל והתנן (ומ"ש למעלה דתנן לוה. בדפוסי' אינא דתניא ולפ"ז אינא דתנן ג"כ ע' כללי הש"ס):

מוסף תוספות

א. [ד]הוה בעינן מילתא דדמיא לצאן וגורן אבל כספים ופרדות דלא דמי להו לא. תוס' רי"ד. ב. לרבות אפי' דבר הדומה להם קצת. שם. ולימא שכן קם תחת אביו לנחלה. רשב"ם. ג. אלא שזה קודם לזה וקדימות לא קא חשיב. רשב"ם. ד. אפי' הוה [ירושה] מדאוריתא מ"מ מותר למ"ד יש ברירה דלאו חלופי ע"ז נינהו דהוברר הדבר מעיקרא דהיינו חלקו וכו' ותירץ דע"כ האי תנא סבר דאין ברירה. תוס' רש"ל. ה. דוודאי אין טעם ההיתר מכח ברירה דא"כ אף בשנשתתפו היה מותר. תוס' ע"ז סד: ד"ה מעיל. וכן תוס' רש"ל מביא ראי' מנשתתפו וביאור בתוס' עי' תשר' רע"א רכא אות ו'. ז. ותו לא ירית אבוה אע"פ שנשתמד. שיטה לז נוסע למי.

וכאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה רב חייא בר אבין א"ר יוחנן [א]עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב [1]כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר [א]ודלמא ישראל מומר שאני אלא מהכא [2]כי לבני לוט נתתי את ער ירושה ורב חייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא מי כתיב [3]וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו ורבא מאי טעמא לא אמר כרב חייא בר אבין משום כבודו דאברהם שאני: [ב]תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה שאין בעברי יש בעברי שהוא יוצא בשנים וביובל [ג]ובמיתת האדון מה שאין כן בעבריה ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין ואינה נמכרת ונשנית ומפדין אותה בעל כורחו מה שאין כן בעברי: אמר מר יש בעברי שאין בעבריה ורמינהי [ד]יתירה עליו אמה העבריה שקונה עצמה בסימנין אמר רב ששת [ה]כגון שיעדה יעדה פשיטא גיטא בעיא מהו דתימא לא ליבטלה הילכתא מינה קמ"ל אי הכי אמאי יוצאה בסימנין ה"ק אם לא יעדה יוצאה אף בסימנין: ואינה נמכרת ונשנית: מכלל דעבד עברי נמכר ונשנה והתניא [4]בגניבתו [ג]ולא בכפילו [ו]בגניבתו ולא בזוממו בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו אמר רבא לא קשיא כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות א"ל אביי בגניבתו טובא משמע אלא אמר אביי לא קשיא [ד]כאן באדם אחד כאן בשני בני אדם [ז]ת"ר [ה]גניבו אלף ושוה חמש מאות נמכר [א] וחוזר ונמכר גניבו חמש מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל ר' אליעזר אומר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר אמר רבא בהא זכנהו ר"א לרבנן דמאי שנא גניבו חמש מאות ושוה אלף דאין נמכר [ו]דנמכר כולו אמר רחמנא ולא חציו ה"נ נמכר בגניבתו אמר רחמנא ולא נמכר בחצי גניבתו: ומפדין אותה בעל כרחו: סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון א"ל אביי מאי ניהו[ח] דכתבנא ליה שטרא אדמיה אמאי נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא אלא אמר אביי [ז]בעל כרחיה דאב משום פגם משפחה אי הכי עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה [ט]משום פגם משפחה הדר אזיל ומזבין נפשיה ה"נ הדר אזיל ומזבין לה הא קתני אינה נמכרת ונשנית ומני ר"ש היא דתניא [ז]מוכר אדם את בתו לאישות ושונה [ח]לשפחות ושונה [י][ט]לאישות אחר שפחות [י]אבל לא לשפחות אחר אישות רש"א כשם שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות כך אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [5]בבגדו בה

כיון

ולידתו בקדושה. היכא דלידתו של בן בקדושה מיחלף בישראל גמור: **מ"ט לא אמר כרבא.** דיליף לה מוחשב עם קונהו: **משא"כ באמה העבריה.** לקמיה בעי לה: **ואינה נמכרת ונשנית.** לקמי' יליף ליה: **בעל כרחו.** לקמיה מפרש ליה: **יתירה עליו אמה העבריה.** אלמא כל הנך איתנהו בה: **כגון שיעדה.** ותו לא נפקא בהני אלא בגט: **הילכתא.** הלכות אמה העבריה ואם רצתה לצאת בא' מאלו בלא גט תצא קמ"ל: **ולא בכפילו.** אם יש לו לשלם את הקרן ואין לו ממה לשלם הכפל אינו נמכר: **בזוממו.** אם העיד בחבירו שגנב והוזם ואין לו במה לשלם אינו נמכר: **בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אינו נמכר.** קס"ד ונמכר בגניבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות: **כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות.** בגניבה אחת פעם אחת דאם אינו שוה כל גניבתו אינו נמכר בשביל חציה ולכשיוצא ימכר משום חציה והאי דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות [י]אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהם ואינו שוה אלא דמי האחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו: **טובא משמע.** אם עמד על שתיהן בדין א' כולן קרינן ביה בגניבתו כדכתיב (יונה ד) ובהמה רבה וגו' והדגה אשר ביאור (שמות ז): **אלא כאן באדם אחד.** שעמד בדין בבת אחת אינו נמכר ונשנה אפילו בגניבות הרבה דהוה דומיא דאחת [ל]הכתוב הוליאה בלשון יחיד אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו שתי פעמים בדין נמכר בשביל כל אחת ואחת והוא הדין אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משילא חפשי חוזר ונמכר: ה"ג **ת"ר גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר גניבו ה' מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל: כנגד ממכרו.** לא פחות ולא יותר: **בהא זכנהו ר"א לרבנן.** יש לו פתחון פה ונלחון במחלוקת זה: **ולא חציו.** כי השתא שוה שכר עבודת שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציין: **מאי ניהו.** ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה ותתנם לו כשתשיג ידה מנא לן הא איהו נקיט מרגניתא גופה המשועבד לו ואנן יהבינן ליה חספא: **בע"כ דאב.** אם יש לו כופין אותו ופודה אותה: **ומני.** הא דקתני אינה נמכרת ונשנית: **מוכר אדם בתו לאישות ושונה.** קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושיה שלו אם לא בגרה: **לשפחות ושונה.** מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה אבל [מ]יוצאה בסימנין לא דאפילו לא מכרה מעולם והביאה סימנין אינו מוכרה כדתניא במסכת ערכין (דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **לאישות אחר שפחות.** מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצתה וחזרה אליו: **אבל [לא] לשפחות אחר אישות.** קיבל [נ]קידושין וחזרה אליו שנתארמלה אין חוזר ומוכרה לשפחות ולקמיה ילפי' לה: **ובפלוגתא דהני תנאי.** כלומר קמיפלגי ת"ק ור"ש בדרשה דהאי קרא דפליגי בה ר"א ור"ע: [ס]בדברי ר"ע גרסינן

כיון

כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. פי' בקונטרס אז רוח חכמים נוחה הימנו ותימה דבפרק מי שמת (ב"ב קמט.) גבי עובדא דאיסור גיורא ה"ל תליסר אלפי זוזי בי רבא פי' בפקדון כי קא שכיב קאמר רבא היכי ליקניינהו רב מרי להנהו זוזי וכו' משמע דרבא לא רצה לשלם לרב מרי בר רחל אלא היה רוצה לזכות בהן והשתא וכי לא היה רוצה שתהא רוח חכמים נוחה הימנו שהרי רב מרי בר רחל הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה [ע] ואומר ר"ת דלגבי הלואה שעושה לו טובה [פ]אין רוח חכמים נוחה הימנו שמשלם רעה תחת טובה אבל התם פקדון הוה ואדרבה רבא טרח לשומרס[א] ואין נראה לר"י לחלק כלל בין מלוה לפקדון[ב] אלא נראה לר"י לפרש הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו לפי שהוא קרוב להיות כישראל ואתי לאיחלופי ולשוויה ישראל גמור ואם ייבם אשת אחיו יאמרו שאינה זקוקה עוד לאחיו שהיתה הורתם ולידתם בקדושה[ג] [צ]: **כאן** בגניבה אחת כאן בשתי גניבות. פי' בקונטרס בהא אינו חוזר ונמכר וה"ק ונמכר פעם א' בגניבה אחת ולא פעמיים בגניבה אחת אבל נמכר הוא שתי פעמים בשתי גניבות ואפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהן[ד] ואינו שוה אלא דמי אחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה בגניבתו ופריך בגניבתו טובא משמע אם עמד על שתיהן בדין כולהו קרינן בגניבתו כדכתיב ובהמה רבה והדגה אשר ביאור ואפ"ה חוזר ונמכר הוא דאיכא אלא כאן באדם אחד שעמד בדין בבת אחת אפילו בגניבות הרבה אינו נמכר ונשנה דחדא גניבה היא אבל בב' בני אדם שמעמידין אותו בדין שתי פעמים נמכר בשביל כל אחת ואחת וה"ה אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משילא לחפשי חוזר ונמכר עכ"ל וקשה מה שפירש בגניבה אחת אינו חוזר ונמכר דהא לא אתיא לא כרבנן ולא כר"א דהא בסמוך קאמר ת"ר היה גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר וכר"א נמי לא אתי דאיהו קאמר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר כלל משמע אפילו פעם אחת אינו נמכר לכך פר"י כאן בגניבה אחת נמכר וחוזר ונמכר עד שישלם כל הגניבה דנמכר בגניבתו משמע שנמכר כמה פעמים עד שישלם כל גניבתו אבל בשתי גניבות לא ימכר אלא פעם אחת[ה] ופריך בגניבתו טובא משמע היכא דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו מיקרי שפיר בגניבתו אימא דנמכר עד שישלם הכל ומשני באדם אחד דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו [ק]נמכר עד שישלם לו כל הגניבות דהיינו שפיר בגניבתו אבל בשני בני אדם אינו נמכר ונשנה:

אמר אביי בעל בורחיה דאב. פירש בקונטרס אם יש לו כופין אותו ופודה אותה וק"ק להר"מ א"כ מאי קאמר בסמוך ה"נ דאזיל ומזבין לה ומה תועלת במכירתו מאחר דנכוף אותו לפדותה ושמא יש לומר דנכוף בני המשפחה לפדותה בע"כ דאב משום דלא ניחא ליה לאב שתחזור לביתו ויהא פרנסתו לאב [ר]עליה והשתא ניחא שפיר דהדר אזיל ומזבין לה:

כיון

מסורת הש"ס

א) נזיר סא., ב) ספרי פ' ראה פסיקתא פ' ראה, ג) ["ובמיתת האדון" ליתא בספרי, ושם איתא ובגרעון כסף. ועיין רש"ש], ד) לעיל יד:, ה) [מכות ב: ע"ש], ו) מכילתא פ' משפטים פרשה יג, ז) [לקמן כ:], ח) [בכת"י נוסף: איליתא], ט) כתובות מח. פד. ב"ק פו: בכורות נב: סנהדרין עה. יבמות קא. ב"ב ק:, י) מכילתא פרשת משפטים פרשה ג לקמן מה., כ) [בדפו"ר: ואפילו], ל) [בס"א: והכתוב], מ) [בדפו"ר: היוצאת], נ) [בדפו"ר: קידושיה], ס) [שייך לע"ב], ע) [ב"ב שם], פ) [נ"ל רוח חכמים נוחה הימנו שלא ישלם רעה תחת טובה כו'], צ) [וע"ע תוס' ב"ב קמט. ד"ה מגמרי], ק) [בדפו"ר: ימכרן], ר) ["עליה" ליתא בדפו"ר. וגם לא נוסף ע"פ הרש"ל, ובדפו"ז כתוב בגליון נ"ל, פרנסתה עליה דלאב והשתא],

הגהות הגר"א

[א] גמ' גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר. נ"ב גי' הרמב"ם ואינו חוזר ונמכר וכ"ה במכילתא והיא גירסא נכונה מאד:

מוסף תוספות

א. ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העכו"ם חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו. תוס' ב"ב קמט. ד"ה מגמרי. ב. דכיון דבמלוה דליכא שיעבודא יש לו להחזיר כל שכן בפקדון שהוא בעין ואין שליחות יד בו שראוי להחזירו. ריטב"א. אדרבא טפי מסתברא דבפיקדון דברשותיה דמריה איתא יחזיר. שיטה לא נודע למי. ג. [אבל] כשהורתו ולידתו שלא בקדושה אמרינן דרוח חכמים נוחה הימנו דלא אתי למיחלף בישראל גמור ולומר דיש לו חייס. תוס' הרא"ש. ד. אפי' גנב הכל מאיש אחד והעמידו בדין בפעם אחת על כולן. שם. ה. דבגניבתו משמע חדא גניבה ולא שתי גניבות מדלא כתיב בגניבותיו. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' נחלות הל' יב טוש"ע חו"מ סי' רפג סעי' ב]:
קעג ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז:
קעד ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה יב סמג עשין עא:
קעה ד מיי' שם הל' טו:
קעו ה מיי' שם הל' יד:
קעז ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פה:
קעח ז מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא ופ"י שם הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ג:
קעט ח ט י מיי' פ"ד מהלכות עבדים הלכה יג:

תורה אור השלם

1. אַל תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ כַּף רָגֶל כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר: דברים ב ה
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה: דברים ב ט
3. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
4. אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ: שמות כב ב
5. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לֹא יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: שמות כא ח

מוסף רש"י

כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר. עשר עממין נתתי לו שבעה לכם וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר אחת מהם לעשו והשתים לבני לוט בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא שעשאו כבנו (דברים ב ה). **ער.** שם מדינה (שם ט). **יתירה עליו אמה העבריה.** שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות, כדלפינן לעיל (ד.) מוילאה חנם (לעיל יד:). **בגנבתו ולא בזוממו.** ואין נמכרין אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ונגמר דינו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו (מכות ב:). **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם (כתובות פד.). שהיו בושין בדבר (סנהדרין עה.).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כיון שפירש טליתו. פי' בקונטרס בדר"ע גרס כיון שפירש טליתו דע"כ מיבעי ליה לאוקמי ים סם למקרע[ב] א כדאמרינן בסנהדרין (דף ד.) וי"ם סם למסורת כר"ג כדלקמיה ובכוותא דמסיק דמדאמריתי לעיל (דף ד.) דרמינן מהאי פלוגתא על מילתא אחריתי דאמרי' התם לר"ג ים סם למקרע ורמינן עלה מהא דיש סם למסורת ס"ל כר"ג ים סם למקרע וס"ל דהכא נמי מיבעי ליה לאוקמי ים סם למקרע כר"ע כדאמרינן בסנהדרין בפ"ק[ב] וי"ם סם למסורת כר"ג כדלקמיה[ג] בכוותא. וכמכילתא[ד] בפ' כל פסולי המוקדשין. ובמכילתא[ה] גרסינן שפירש טליתו עליה בדברי ר"ע ודר"ג ליתא התם: **נעשה נגרי** להיינו לשפחות לא ימשוך ואהא מתחר שפירש טליתו עליו לשם יעוד שם גירשה בגט וחזרה אצל אביה אצל מאחר לא יעבד וחזרה אצל בא מוכר ומוכרה כרצון דאמרי לעיל לשפחות אחר מיאוס הוא דלא כי הכא דאמרי יעבד הוא ליה לאישות אבל לשפחות אחר שפחות מני מזגין ור"ג אומר כיון שבגד בה אמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי להיינו שפחות אבל לשפחות אחר אישות קידושין מני מזגין. ור"ם דריש להא כר"ע כיון שבגד בה שוב לא ימכרנה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש טליתו עליה לא ימכרנה להכי קאמר לא לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות: **למסורת.** בבגדו כתיב ולא בגיבו אין הכתב מיוק בלא יו"ד ונקודה שתחת הבי"ת במקום יו"ד משמשמת אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חטף קמץ בבגדו לשון גניבה כמו שתמה קורא בשמעו את דכתי התם (דברים כט): **ים סם למקרע.** בבגדו קיימן כמו ומתפשהו בבגדו (בראשית לט): **ים סם למקרע ולמסורת.** היינך דריש מרוייחו. ול"ת הא דאמר בסנהדרין[ו] גבי בסכת בסכות שלמים לר"ש ים סם למקרע התם ליכא למימר מקרע ומסורת לפי שאתה יכול למימר להאי סם שלמה דפנות הכשרת לו מדרש מקרא ואם תפשוך לך מדרש מסורת אבל כאן ים לקיים שניהם: **יעוד.** אמר לאמתו העבריה הרי את יעודה לי בכסף מקנתיך: **הא יעודי מייעד.** כלומר לקידושין שלא לשם שפחות מוכרה: **אין לאחיה רשות בה.** כדלמסקינן לעניין הדרים לתפקה קרא מרשותיה ולאו מלמעה וגרושה וגו'[ז] ולעניין יבום וחליצה[ח] מכאן שהנעל יורם את המנעל[ט]: **הכא.** דקתני פירש טליתו לאו דייעוד קאי אלא בקידושי קטנה בעלמא אלא ממכרה: **כיון שמפרה למי שנתחייב בה כו'.** כלומר שקידשה לאישות: **אין מוכרה.** האב לבתו לקרובים שהיא לייעד דבעינן מאב לא יעדה (שמות כא:): **מוכרה לקרובים.** ולא בעינן יעוד והיכא דליתיה למר קרא לתפיס: **ושון שמוכרה.** כדאית לאמנה לכ"ג וקידושי מופסין לו בה לקידושין מופסין במחייבי לאוין כדלקמן בפ"ג (דף סח.): **לי דקדיש נפקא.** אלא ע"כ לחייב בה משום **אלמנה קרי לה.** בתמיה וכי ים במעשה קטנה כלום: **ואמר רב עמרם** גרסינן: **הכא.** שנתארמלה מקידושי יעוד ומאי דהכלר מני לזנותה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות הלכך דר' יוסי בר' יהודה היא דלמר לקמן (דף יט.) מעות הרמשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתנו וכי מייעד לה בעבדות שים לו עליה מייעד לה ואין קידושין אלו ע"י התם וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין תילכך הדר מני לזנותה: **הא אין אדם מוכר ואין אדם מוכר את בתו.** לכיון דאמרת שפחות אחר שפחות אחר אישות: **כשלמא אישות מאירוסין דידה.** לפי שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות אלא מאי אית לך למימר שאני אירוסין דידה מאירוסין דאביה אפילו תימא נישואין עושה שאני נישואין דידה מנישואין דאביה האי מאי בשלמא אירוסין מאירוסין שאני אלא נישואין מנישואין מי

כיון שפירש טליתו עליה שוב אין רשאי למוכרה דברי ר"ע[ג] ר"א אומר בבגדו בה כיון שבגד בה שוב אין רשאי למוכרה במאי קמיפלגי[ד] ר"א סבר יש אם למסורת ור"ע סבר יש אם למקרא ור"ש סבר יש אם למקרא ולמסורת: **בעי רבה בר אבוה יעוד נישואין עושה או אירוסין עושה**[ז] **נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה מאי תא שמע בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה זבוני הוא דלא מזבין לה הא יעודי מייעד לה ואי אמרת נישואין עושה** א**כיון דנישאת שוב אין לאביה רשות בה**[ט] **אלא לאו שמע מינה** ב**אירוסין עושה** אמר רב נחמן בר יצחק הכא בקידושין דעלמא קאי וה"ק כיון שמסרה אביה למי שנתחייב בשארה כסותה ועונתה שוב אין יכול למוכרה ת"ש [י]**אין מוכרה לקרובים משום רבי אליעזר** אמרו מוכרה לקרובים ד**ושון שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט האי אלמנה היכי דמי אילימא דקדיש נפשה אלמנה קרי לה ואלא דקדשה אביה מי מצי מזבין לה והא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות ואמר** ג**רב עמרם א"ר יצחק הכא בקדושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה דאמר**[יא] **מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו ואי אמרת נישואין עושה כיון שנישאת שוב אין לאביה רשות בה ואלא מאי אירוסין עושה ושון שמוכרה הא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות**[יב] **אלא מאי אית לך למימר שאני אירוסין דידה מאירוסין דאביה אפילו תימא נישואין עושה שאני נישואין דידה מנישואין דאביה האי מאי בשלמא אירוסין מאירוסין שאני אלא נישואין מנישואין**

מי

לה ואי אמרת נישואין עושה אין לאחיה רשות בה ודומק:

בשלמא אירוסין מאירוסין שאני. פי' שאני אירוסין דידה דכיון שאני פי' הקונטרס כיון דמקודשת[יג] נפקא מרשותיה לגמרי וקשה הא אירוסין נמי הוו לאורייתא[יד] דכליפין לעיל[טו] מכי יקח וכ"ת דמ"מ יש לחלק בין אירוסין לנישואין משום דנישואין נפקא מרשותיה לגמרי כדפי' הקונטרס הא ליתא דהא קטנה אי מסרה אפשר לחופה ס"ל דנפקא מרשותיה דאב פשיטא דלא כרבי יהודה דאמר[טז] אבל כסף קנוי קנוי אפילו לר"ש ואפילו לרבי יהודה דאמר[יז] אבל נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב ס"ל אין נישואין דידה כנישואין דידה ומי לא מצי מזבין לה מי לא מזבין לה אבל קטנה דממסרה נפשה לחופה לא מסכחן דנפקא מרשותיה דאב דהכי: בממי

מסורת הש"ס

קצ א מיי' פ"ג מהלכות אישות הלכה יב סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סימן לז סעיף ג וסימן נה סעיף ז:

קצא ב מיי' פ"ל מהל' עבדים הלכה ט:

קצב ג מיי' שם הל' יא:

קצג ד מיי' שם הל' יג:

מוסף רש"י

כיון שפירש טליתו עליה בדברי העבריה ונעשה פודין ומפרש כנפיו עליה, שוב אין לאחיה רשות בה, שהרי פירש טליתו עליה גירשה בגט רשאי למוכרה לפיגלו לשפחות אחר אישות (בכורות לד:). כיון שבגד בה. מיהו שמכרה לשפחות, שוב אין רשאי למוכרה. לפיכך מדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, אבל לשאר אישות מני מזגין (שם). ר"א סבר יש אם למסורת. כמה שכתב משה ומפר בספר תורה ניתנה, היא הנאם והעיקר, ולא כמו שהוא נקרא (סוכה ו:). שמכרה כתב על כמה שנמכרה למגה ניכרין לדורותם ולא לפי המקרא (מכות ז:). שנמכרה כתיבתו לכתבו מסיים (סנהדרין ד:). בבגדו בה כתיב בלא יו"ד, וחסו לשון בגידה, שאחר מיצות הכתובות בלא יו"ד שתחת קוף"ן חטף קמץ, כמו כשמעו (בכורות לד:). ור"ע סבר יש אם למקרא. כתב קרייה מזגין דהיא עיקר (סנהדרין ד:). בבגדו קרינא (בכורות לד:). אין מוכרה. לגמרי, לקרובים. שלין להם קידושין בה דבעינן לשון ייעוד (לקמן מד:). אין לאחיה רשות למוכרה לקרובים שהיא חפורה להם משום עריות לפי שאין אדם מקיים בה אחר לא יעבד (לעיל יב.). מוכרה לקרובים. כדליפין (לקמן יט:) בתו לאמה פעמים שאינה ממכרת אלא לאמות (לקמן מד:). ושון שמוכרה אלמנה כו'. כהוגן וים לו בה קידושין אע"פ שאין נעשית לקידושין מופסין במיני לאוין (לקמן מה:). **ואלא דקדשה אביה.** לאחרו שנתארמלה הימנו לפני מכירה זו (שם). **בקדושי יעוד.** שנתארמלה מקידושי יעוד, ואם תאמר הלא ע"י אביה בתו לה והוה ליה מוכר לאחות ושוב אינו מוכרה לשפחות, הא מתני' מלישנא דר' יוסי דאמר מעות הראשונות שנתקבל על המכירה לאו לקידושין ניתנו אלא לשפחות, ויעוד שמופיס בה מתחת שפחות לו אינה חוזרת ליעוד, ולא כמו שפירש בקונטרס כיון דמקודשת[יג] נפקא מרשותיה לגמרי וקשה הא אירוסין נמי הוו לאורייתא[יד] דכליפין לעיל[טו] מכי יקח וכ"ת דמ"מ יש לחלק בין אירוסין לנישואין משום דנישואין נפקא מרשותיה לגמרי כדפי' הקונטרס הא ליתא דהא קטנה אי מסרה אפשר לחופה ס"ל דנפקא מרשותיה דאב פשיטא דלא כרבי יהודה דאמר[טז] אבל כסף קנוי קנוי אפילו לר"ש ואפילו לרבי יהודה דאמר[יז] אבל נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב ס"ל אין נישואין דידה כנישואין דידה ומי לא מצי מזבין לה מי לא מזבין לה אבל קטנה דממסרה נפשה לחופה לא מסכחן דנפקא מרשותיה דאב דהכי: בממי

הגהות הב"ח

(ג) תוס' ד"ה כשלמא וכו' אין לך בו בגלל מדומה:

מוסף תוספות

א. כלומר בבגדו קרינן ביה בחיריק. ריטב"ה. ב. מדכתיב בגד בוגדים בבגדו. שם. ג. [והוא] מלשון בגד ומלבוש. שם. ד. חטף קמץ. תוס' רא"ש. ה. בבגדו בה משמע שהוא בוגד בה. תוס' רא"ש. ו. בסגול. תוס' לשנ"א. ז. פירשו דהכא לאו מקרא ומסורת דבגדו דרשינן אלא מדכתיב אשר לא יעדה באלף וקרינן ליה לו בוא"ו. ריטב"ה. ח. דכל חד מהני תנאי בעי למדרש סופיה דכתיב בבגדו לפום סבריה דדריש מלא יעדה כי היכי דלא תקשי ליה סופיה דקרא. שם. ומ"ש שמפרש יותר. ט. אבל נתקדשה היא אוקמא אדינא שהיא ברשות אביה. ריטב"ה.

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה כרבי אליעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מזבין לה בעי ריש לקיש מהו [א]שמייעד אדם לבנו קטן [ב]בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או דילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי זירא תא שמע [1]איש [ג][א]פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש [ב]פרט לאשת קטן ואי אמרת [ד]מייעד אם כן מצינו אישות לקטן ואלא מאי אינו מייעד אמאי קא ממעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר רב אשי [ג]הכא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא[ה] ליה [ו]מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ״ל מאי הוי עלה תא שמע [ז]אמר ר׳ אייבו א״ר ינאי [ד]אין יעוד אלא בגדול [ח]אין יעוד אלא מדעת [ט]תרתי מה טעם קאמר מה טעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת [ה]מדעת דידה דתני [ט]אביי בריה דרבי אבהו [2]אשר לא יעדה מלמד שצריך [י]ליעדה הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה [כ]דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו [ו]שאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר׳ יוסי בר׳ יהודה דתניא יעדה והפדה צריך שיהא שהות ביום [ל]כדי פדייה מכאן א״ר יוסי ברבי יהודה אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר [ז]אפילו תימא לקידושין ניתנו שאני הכא דאמר רחמנא יעדה והפדה: אמר רבא אמר רב נחמן [ח]אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הוו קידושי הכא נמי ל״ש ואמר רבא א״ר נחמן [ט]המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו [מ]האי הלוואה היא והיא גופא משכון היא וכי

מי שאני. כיון דנישואין דאורייתא נינהו נפקא לגמרי מרשותיה: **ולרב נחמן דאמר.** לקמן לר׳ יוסי בר׳ יהודה נמי במעות הראשונות היא מתקדשת דקידושין דהאב נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מזבין לה: **מוקי לה כרבי אליעזר** גרסינן: **דאמר לשפחות אחר שפחות כו׳.** דקדריש כיון שבגד בה. ועד השתא מהדרינן לאוקמה דלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא[נ]: **אמאי ממעט ליה קרא.** הואיל וליתא: **תפשוט דמייעד.** ומיהו מיעטה קרא ממיתה: **דמדאורייתא חזיא ליה.** כלומר זקוקה לו באותה[ס] ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה כדתנן (נדה דף מה.) בן תשע שבא על יבמתו קנאה: **תרתי.** הא חד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול: **שצריך ליעדה** גרסי׳: **הוא תני לה והוא אמר לה.** הוא תני למתניתין והוא אמר בה מנפשיה. [ע]והאי טעמא דהאי צריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין: **לקידושין ניתנו.** ונפקא מינה דהוה ליה מכר את בתו לאישות ואם יעדה ונתארמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא: **שאני הכא.** דכתי׳ לשון יעדה למידרשה לשון דיעה: **יעדה והפדה.** ואין יעידה אלא במקום פדייה שאם בא לייעדה בסוף שש צריך שיהא שהות ביום שאם תבוא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה: **מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו.** דאי קבל אב ע״מ להתייעד וקידושי יעוד תלויין באב אף על גב דליכא שהות נמי כיון דאמר בתוך שש תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה:

במאי מוקי לה כרבי אליעזר. פי׳ בקונטרס ועד השתא מהדרינן לאוקומי דלא כרבי אליעזר דשמותי הוא לפי׳ ר״ת דגריס הכא במאי מוקי לה כר׳ עקיבא נ״ל דעד השתא מהדר לאוקומי כרבי אליעזר משום[א] דרבנן דר׳ שמעון קיימי כוותיה דאמרי[פ] אבל לא לשפחות אחר אישות ור׳ שמעון נמי הכי אית ליה אלא שמוסיף עוד [צ]אבל לא[ב] לשפחות אחר שפחות:

איש פרט לקטן. ואף על גב דקטן לאו בר עונשין הוא[ק] מ״מ איצטריך קרא למעוטי דקס״ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו[ג][ר]:

ומדאורייתא חזיא ליה. פי׳ בקונטרס דזקוקה לו וביאתו ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה וליטמא לה כדתנן (נדה דף מה.) בן ט׳ שבא על יבמתו קנאה וקשה דזה אינו אלא מדרבנן ולפוסלה מן האחין כדתנן בהאשה רבה (יבמות דף נו:) עשו ביאת בן ט׳ כמאמר בגדול אבל ליורשה ולשאר דברים לא הויא כאשתו ולכן נ״ל דמדאורייתא חזיא ליה בעלמא כגון שהיה היבם גדול[ד] וקטן זה ביאתו ביאה כלומר שאם בא על אחת מכל עריות שבתורה מומתים על ידו[ש] מהו דתימא הואיל ומדאורייתא כו׳ כלומר אי לאו האי קרא דמעטיה ה״א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ״ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן בעלמא (שם) עשו ביאת בן ט׳ כמאמר בגדול: **תרתי.** פי׳ בקונטרס הא בהא תליא כלומר חדא מילתא היא דכיון שאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד מועיל אלא בגדול שהרי קטן לא מצי לשווי שליח[ת] לקדש[ה] וה״ר אלחנן פי׳ תרתי כלומר דסתרן אהדדי דרישא דאמרי׳ אין יעוד אלא בגדול משמע אפילו שלא מדעת מהני והדר אמרינן אין יעוד אלא מדעת משמע אבל שלא מדעת לא מהני:

אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר׳ יוסי. תימה מאי אתא לאשמועינן פשיטא למה לא תתקדש אפילו היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך היתה מקודשת מדין ערב כדלעיל (דף ז.) כ״ש שאמר לבתו וכי תימא דהכא לא שייך דין ערבות דהא לא דיבר למקדש[ו] א״כ לר׳ יוסי בר׳ יהודה דאמר דמקודשת בפרוטה אחרונה אטו נילף מינה דאם לא אמר כלום לא לבת ולא למקדש תהא מקודשת אלא ע״כ המכירה חשובה כאילו אמר אביה לבת התקדשי ביעוד א״כ המכירה נמי תחשב כאילו אמר למקדש וי״ל דלא הוי לא כאומר לו ולא כאומר לה אלא הכי מוכיח ע״כ קטנה יש לה יד לקבל קידושין[ז] מדאשכחן גבי יעוד דאמר רחמנא שתייעד על ידי עצמה שאם לא היה מועיל בעלמא כשנותן לה רשות להתקדש מדעת ע״י עצמה לא היה אומר הכתוב שיהיה מועיל לענין יעוד וא״ת היאך היא מתקדשת באומר לה צאי וקבלי קידושיך והלא קטן לית ליה זכייה מן התורה כדמשמע פ״ק דב״מ (דף יב.) דקטנה אין לה יד לזכות בעלמה ואמרינן דמציאת הקטן[א] לר׳ יוסי אין בו גזל גמור אלא מדבריהם בשלמא גבי יעוד דהתם דין הוא שתזכה[א] בשאר שאינו אלא מחילת שיעבוד בעלמא וי״ל דבדעת אחרת מקנה לה יש לה זכייה מדאורייתא כדמשמע בפ׳ [האומר] (גיטין סה.) דפריך לרב חסדא דאמר אחד זה ואחד זה[ב] קונה לעצמו ואינו זוכה לאחרים מההיא דאומר אדם לעבדו ולשפחתו העברייה הילך מעות הללו ופדה מהן מעשר שני ושפחה עברית קטנה היא ודחי בעלין שאינו נקוד דרבנן מכלל שהיה רוצה להוכיח[ג] שזוכה אפילו לאחרים מן התורה[ח]:

במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר׳ יוסי בר׳ יהודה. אין לפרש דמיירי במשכון שלא בשעת הלואה דקני לה מדרבי יצחק[ד] דאם כן היה לו להביא כאן דרבי יצחק כמו שמביא לעיל (דף ח:) גבי קידשה במשכון מקודשת ולעיל היה לו להביא דרבי יוסי ברבי יהודה אלא אפי׳ במשכון בשעת הלואה איירי[ט] ואפי׳ אין מחזיר לה משכון אלא שמוחל לה את המלוה ואע״פ שהמשכון בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר[י] ולא המקדש במשכון וא״ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרי׳ דמקודשת לעיל[כ] ולמה אנו צריכין ללמוד מר׳ יוסי וי״ל דהיכא דאיכא משכון גרוע טפי דס״ד דלא סמכה דעתה כיון שאינו מחזיר לה משכון קמ״ל מילתא דרבי יוסי דמקודשת וא״ת היכי נילף מרבי יוסי ברבי יהודה מיעוד והלא ביעוד מחזיר לה המשכון היינו גופה דהא גופה משכון היא והכא אין מחזיר לה משכון וי״ל דפשיטא ליה דאין עיקר היעוד בחזרת משכון אלא מחמת מחילת שיעבוד המלוה לחוד וצ״ל לדקדק דקסבר ר׳ יוסי בר׳ יהודה דעבד עברי אין גופו קנוי דאי גופו קנוי מה ענין זה אצל מלוה שיש עליה משכון אין כאן מלוה כלל אלא מקדשה בהקנאת גופה לעצמה ומיהו י״ל דע״כ לא בהקנאת גופה שהיא קנויה לו מקדשה דאם כן איך תקדש בלא שטר שחרור ובלא הפקר[כ]:

משל

מסורת הש״ס

[א] [בכת״י: שייעד], [ב] שמות כא:, [ג] סנהדרין נב:, [ד] [בכת״י נוסף: אדם לבנו קטן], [ה] [יבמות סח ע״א], [ו] [בכת״י נוסף: וביאתו ביאה], [ז] [צ״ל דאמר], [ח] [בכת״י: ואין], [ט] [בכת״י: אבימי. וכצ״ל. (סה״ד. יעב״ץ)], [י] [אצ״ל ליעדה. (רש״ש)], [כ] לקמן מה, [ל] [בכת״י נוסף: שיעור], [מ] [בכת״י: והויא ליה הלואה והיא גופה משכון הויא], [נ] [שבת קל ע״א], [ס] [נדצ״ל וביאתו. וכ״ה בתוס׳ בשמן], [ע] [בדפו״ר: האי. וכצ״ל. רש״ש], [פ] [לעיל יח ע״א], [צ] [״אבל לא״ נמחק. (רש״ש.)], [ק] [כתובות מ סע״ב, ע״ש], [ר] [וע״ע תוס׳ ערכין ג. ד״ה למעוטי ותוס׳ פסחים לא: ד״ה איש], [ש] [נדה שם], [ת] [עי׳ לקמן מב ע״א], [א] [יש להוסיף: אפילו. (רש״ש.)], [ב] [צ״ל זוכה. (רש״ש, ע״ש)], [ג] [צ״ל שזוכה. (רש״ש.)], [ד] [ב״מ פב ע״א], [ה] [דף ו:],

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת: ויקרא כ י

2. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: שמות כא ח

גליון הש״ס

גמ׳ תרתי מה טעם קאמר. כעין זה ביצה דף יד ע״א בבא מציעא דף י״ד ע״א: שם מדעת דידה. עיין לעיל דף ה ע״א תוס׳ ד״ה שכן ישנן בע״כ:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אומר וכו׳ דין הוא שתזכה בשיור שאינו וכו׳ כדמשמע בפ׳ התקבל דפריך:

מוסף רש״י

מעות הראשונות לקידושין ניתנו. מעות הראשונות שקבל האב מישראל זה הקונה לשם קידושין קבלם שאם ירצה לקדשה שתתקדש באותן מעות (רש״י על הרי״ף). פרט לאשת קטן. אשמועינן דקטן אין לו קידושין (סנהדרין נב:). מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו. מעות הראשונות שקבל על המכירה לא לקידושין ניתנו אלא לשפחות ויעוד שתופס בה מחמת שפחות פרוטות פעולה שיש לו עליה הוא בא ולא ע״י אביה (לקמן מה.).

עין משפט נר מצוה

קפד א מיי׳ פ״א מהל׳ איסורי ביאה הלכה יח:

קפה ב ג מיי׳ שם פ״ג הלכה א:

קפו ד מיי׳ פ״ד מהל׳ עבדים הלכה ז:

קפז ה ו מיי׳ שם הלכה ח:

קפח ז מיי׳ שם הל׳ ז:

קפט ח מיי׳ פ״ג מהל׳ אישות הל׳ יד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לז סעיף ז:

קצ ט מיי׳ פ״ה מהל׳ אישות הל׳ יד סמג שם טוש״ע אה״ע סימן כח סעיף יא:

מוסף תוספות

א. דפשיטא לן שכן הלכה. תוס׳ בכורות לד. ב. בתוס׳ רשב״י כתוב. אף לא. ג. דמשום קלון האשה יתחייב דומיא דבהמה הנרבעת. תוס׳ ערכין ג. ד. בתוס׳ יבמות סח. ד״ה קניא הוא בנ״א. כלומר זקוקה לו. ועי׳ רש״ש. ה. ולא הוי האי כתרתי דאמרינן בעלמא שפירושו תרתי דסתרן אהדדי. ריטב״א. ו. אלא לבת. תוס׳ הרא״ש. וערב מדבר הוא עם המלוה. רשב״א. ז. שאותו כח וזכות שזיכתה לו תורה בקידושי בתו יכול הוא ליתנו לה לקדש עצמה מדעתה. תוס׳ הרא״ש. ח. ושמעינן מינה דלרב חסדא זוכה לעצמו מן התורה ולרב יהודה דפליג עליה דרב חסדא זוכה מן התורה אף לאחרים וכו׳. שם. ט. דומיא דאמה העבריה. שם. י. סתם לא שנא נתן לה את המשכון ולא שנא לא נתן לה את המשכון. רשב״א. כ. אלא ודאי בשעבוד שעליה דהיינו מלוה היא מתקדשת. תוס׳ הרא״ש. ועי׳ חי׳ רע״א.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות